

ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ І МАЙСТЕРНІСТЬ ПЕДАГОГА

УДК 37.091.398:[373.5:159.923.2]

DOI <https://doi.org/10.32782/2415-3605.23.2.5>

ТЕТЯНА ШВЕЦЬ
<https://orcid.org/0000-0002-9713-7817>
taniteshvets@gmail.com
кандидат педагогічних наук
Приватна школа «Афіни»
вул. А. Головка, 13/1, м. Київ

ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ-ТЮТОРА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Автор статті аналізує підходи науковців до визначення поняття «тьюторські компетентності» та їх основний зміст, що дозволяє учителю-тьютору здійснювати тьюторську діяльність у контексті індивідуалізації освіти. У статті використані такі методи дослідження, як: вивчення, аналіз та узагальнення науково-педагогічних джерел українських та зарубіжних дослідників з метою визначення професійних компетентностей тьютора у закладах загальної середньої освіти.

Автором проаналізовані такі підходи українських науковців до тьюторських компетентностей: міждисциплінарний (розгляд тьюторських компетентностей з позиції таких дисциплін, як психологія, педагогіка, філософія); діяльнісний (відповідно до видів та форм тьюторської діяльності); відповідно до завдань навчання (змішане та дистанційне навчання); суб'єкт-суб'єктний підхід, який уможливило реалізацію індивідуалізації в освіті. У статті зазначається, що більшість авторів наголошують на тьюторських компетентностях як сукупності теоретичних знань, практичних умінь та особистісних якостей.

Наведено приклади створення матриці тьюторських компетентностей зарубіжними науковцями та визначені їх підходи до цього питання. В результаті аналізу визначено, що спільним в українських та зарубіжних авторів є розгляд тьюторських компетентностей як інтегральної характеристики педагога, що складається з таких компетентностей, як: психологічна, проєктувальна, технологічна, прогностична, педагогічна, інноваційна, компенсаторна, інформаційно-цифрова, організаційна, управлінська, інклюзивна, аналітична, комунікативна, дослідницька, правова, міжкультурна, лідерська, емоційно-етична. До цих компетентностей автор також додає особистісні характеристики педагога, який здійснює тьюторську діяльність: адаптивність, енергійність, відкритість, терплячість, відповідальність, врівноваженість, послідовність, щирість, чесність, оптимізм, вимогливість, стійкість, витримка, справедливість, воля, організованість, впевненість.

Ключові слова: тьютор, тьюторинг, тьюторські компетентності, тьюторська діяльність, індивідуалізація.

ТЕТЯНА ШВЕЦЬ
Candidate of Pedagogical Sciences
Private School "Athens"
13/1 A. Holovka str., Kyiv

PROFESSIONAL COMPETENCIES OF A TEACHER-TUTOR IN INSTITUTIONS OF GENERAL SECONDARY EDUCATION

The relevance of the article is determined by modern requirements for education, which should support the growth of a student as an individual, contribute to the formation of critical and creative thinking, emotional intelligence, the ability to learn, be independent, be able to make choices, decisions and bear responsibility for one's choices and future (including that related to education).

The following research methods are used in the article: study, analysis and generalization of scientific and pedagogical sources from Ukrainian and foreign researchers in order to determine the professional competencies of tutors in institutions of general secondary education.

The purpose of the article is to analyze the scientific achievements of Ukrainian and foreign researchers to determine the professional competencies of a modern teacher who performs tutoring activities in institutions of general secondary education.

Based on the analysis of the works of Ukrainian scientists, it is determined that tutoring competencies are a component of a teacher's pedagogical and professional competency. The author also pays attention to tutor competencies in distance learning, which fully correspond to tutor competencies, and are also in demand in offline education. Based on the analysis of the works of Ukrainian researchers, the author defines common tutoring competencies: psychological and pedagogical; possession of modern educational technologies (interactive and digital); social and personal competencies; the ability to bear responsibility in the process of tutor interaction with students.

The analysis of the points of view of foreign researchers made it possible to conclude that scientists emphasize the importance of acquiring practical skills necessary to perform the profession of a teacher-tutor, and theoretical knowledge is designed to support the acquisition of these skills and provide a scientific synthesis of the acquired experience.

The analysis of Ukrainian and foreign sources led the author to the following conclusions: the professional competency of a teacher in the context of tutoring activity is considered from the position of a systemic approach and contains various interrelated components: professional, social, personal, etc. The author defines the following tutoring competencies of the teacher: psychological, projective, technological, prognostic, pedagogical, innovative, compensatory, informational-digital, organizational, managerial, inclusive, analytical, communicative, explorative, legal, intercultural, leadership, emotional-ethical.

In the conclusions, the author notes that the professional competency of a teacher-tutor is an integral characteristic of a pedagogue, which includes a complex combination of deep, systematic, interdisciplinary knowledge, specific skills and abilities, personal qualities, value orientations, own professional position, etc.

Keywords: tutor, tutoring, tutoring competencies, tutoring activity, individualization.

Поняття тьюторингу стає все більш популярним у системі освіти, адже кожна дитина – це унікальна особистість, цінність сама по собі, яка має право на розкриття свого потенціалу та індивідуальну підтримку на цьому шляху. Освіта повинна підтримувати зростання учня як особистості, сприяти становленню в нього критичного та креативного мислення, емоційного інтелекту, вмінню вчитися, бути самостійним, вміти робити вибір, приймати рішення та нести відповідальність за свій вибір, своє майбутнє (в тому числі й за освіту).

У концепції НУШ підкреслено: «Нова школа потребує нового вчителя, який зможе стати агентом змін. У зв'язку з цим варто говорити про нову роль учителя не як єдиного наставника та джерело знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини» [7].

У Законі України «Про освіту» зазначено, що «індивідуальна освітня траєкторія – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання» [1].

Саме тому необхідно дати відповідь на питання: якими компетенціями повинен володіти сучасний учитель, щоб ефективно впроваджувати індивідуалізацію, організовувати та супроводжувати індивідуальну освітню траєкторію учня, здійснювати тьюторську діяльність тощо?

Проблема тьюторингу розглядається українськими вченими. А. Бойко і Н. Дем'яненко присвячують свої доробки у сфері тьюторингу в контексті впровадження цієї технології у закладах вищої освіти України; М. Альохін у своїй науковій праці розробив авторську модель тьюторського супроводу соціального розвитку молодших школярів; К. Осадча дослідила проблему професійної підготовки майбутніх учителів до тьюторської діяльності; О. Іваніцька вивчала тьюторську модель у Німеччині у закладах вищої освіти; М. Іващенко, Т. Койчева, В. Кухаренко присвятили свої дослідження моделям тьюторингу у дистанційному навчанні. Фундаментальні дослідження у сфері тьюторингу містяться у працях зарубіжних дослідників: Д. Вуд (D. Wood), К. Топпінг (K. Topping), М. Брей (M. Bray), Д. Палфрейман (D. Palfreyman), В. Мор (W.G. Moore), Е. О'Брайнт (E.Q. O'Briant), які досліджують тьюторинг у закладах освіти Великої Британії, США; А. Бжежинська (A. Brzezińska), М. Будзинський (M. Budzyński), А. Сарнат-Частко (A. Sarnat-Ciastko), К. Чайкі-Хелмінська (K. Czayka-Chełmińska) – автори багатьох праць, в яких описані моделі тьюторингу в школах та університетах Польщі.

Метою статті є аналіз наукових доробок українських та зарубіжних дослідників для визначення професійних компетентностей сучасного вчителя, який здійснює тьюторську діяльність у закладах загальної середньої освіти.

Визначення професійних компетентностей вчителя-тьютора розпочнемо з уточнення понять «професійна компетентність учителя-тьютора», «тьюторські компетентності вчителя», «тьюторські компетентності вчителя-тьютора». Державною службою якості освіти України поняття «професійна компетентність учителя» визначається як «результат творчої професійної діяльності та інтегрований показник

особистісно-діяльній сутності педагога та виражає єдність теоретичної та практичної готовності вчителя здійснювати педагогічну діяльність і характеризує його професіоналізм» [10]. Вважаємо, що тьюторська діяльність є особливим видом педагогічної діяльності, тому поняття «тьюторська компетентність» також розглядаємо в єдності теоретичних знань, практичних умінь, навичок, ставлень, досвіду, особистісних якостей вчителя-тьютора, що дають педагогу змогу здійснювати тьюторську діяльність.

О. Гармаш тьюторську компетентність визначає «як сукупність особистісних якостей, теоретичних знань, практичних умінь налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії, які виявляються у здатності та готовності учителів професійно здійснювати діяльність у відкритому варіативному особистісно орієнтованому освітньому просторі» [2, с. 29].

Л. Семеновська акцентує увагу саме на суб'єкт-суб'єктних відносинах, що здатні формуватися завдяки таким професійним та особистісним якостям педагога, як уміння співробітництва і співтворчості; здатність аналізувати, проектувати професійні дії, планувати професійну діяльність; вимогливість у поєднанні з повагою; володіння психолого-педагогічними методами дослідження та діагностики розвитку особистості; володіння педагогічною технікою та освітніми технологіями; прагнення до самоосвіти і самовиховання [11, с. 125].

М. Івашенко професійну компетентність тьютора розглядає як сукупність таких складників, як: педагогічна компетентність; володіння сучасними технологіями навчання у співробітництві: метод проектів, розвиток критичного мислення, прийоми особистісно орієнтованої педагогічної технології, креативність та комунікабельність; інформаційна компетентність [3].

А. Сучану вважає, що тьюторська діяльність є своєрідним напрямом педагогічної діяльності. Тому, на думку дослідниці, особливого значення серед професіографічних характеристик особистості набуває високий рівень працездатності, комунікабельності, активності і саморегулювання, врівноваженості і витримки, здатності вільно керувати своєю поведінкою і поведінкою інших. Дослідниця визначає у структурі тьюторської компетентності такі елементи, як: професійні психолого-педагогічні, акмеологічні знання, вміння, навички, досвід професійної діяльності; професійна позиція, установки, цінності, вимоги до професії; особистісні якості (самостійність, відповідальність за результати здійснюваної діяльності) [12, с. 41].

Цікавим для розуміння тьюторської компетентності є дослідження С. Толочко, яка сформулювала власну професіограму тьютора як фахівця, що володіє такими якостями та здібностями: упевненістю, мотивацією, позитивним ставленням, креативністю, ентузіазмом і завзятістю; має знання щодо методології та методик проектування індивідуального освітнього середовища; уміння позитивно комунікувати; здатність адаптуватися до сучасного освітньо-науково-інноваційного контексту, методів, аудиторії і ролей, розвинені компетентності (педагогічна, психологічна, методологічна, методична, дистанційного, онлайн-навчання, технічна, організаційна, фахова, особистісна); професійну сформованість спільної діяльності з тьюторантом; відповідальність за здійснення функцій тьютора, використання освітніх технологій відповідно до ціннісно-цільових орієнтирів, вікових та індивідуальних особливостей тьюторантів [13, с. 246].

Таким чином, можемо визначити, що поняття «професійна компетентність учителя-тьютора» – це здатність педагога до тьюторської діяльності; єдність теоретичної та практичної готовності вчителя-тьютора до здійснення тьюторської діяльності; спроможність ефективно та результативно діяти в контексті тьюторської діяльності. Тьюторську компетентність учителя-тьютора ми розуміємо як сукупність особистісних якостей, теоретичних знань, практичних умінь налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії, здатності на практиці реалізовувати тьюторську діяльність відповідно до ціннісно-цільових орієнтирів, вікових та індивідуальних особливостей учнів, здатність нести відповідальність за тьюторський процес. Також варто зазначити, що вчитель, який не є тьютором, також може володіти тьюторською компетентністю. До неї ми відносимо здатність учителя реалізовувати принцип індивідуалізації у своїй педагогічній діяльності.

Розглянемо позиції українських науковців, які визначають складники тьюторської компетентності. Ми підтримуємо думку Т. Кравцової, яка розглядає тьюторську компетентність як складник педагогічно-професійної компетентності та зауважує, що українськими та зарубіжними науковцями вона трактується з різних позицій: поєднання умінь і навичок, знань і здібностей, необхідних для успішного виконання професійних ролей і завдань; готовність до виконання професійної діяльності; сукупність умінь і навичок, мотивів поведінки та соціальних ролей працівника [4, с. 87].

К. Осадча формування тьюторських компетентностей розглядає з позиції міждисциплінарного підходу та виокремлює у структурі тьюторської компетентності педагогічну, психологічну, методичну, інформаційно-технологічну компетентності [8, с. 57]. Також автор зазначає, що тьютори повинні володіти особистісними якостями, такими як: толерантність, адаптивність, комунікабельність, ввічливість, акуратність, терпимість, доброзичливість, тактовність, врівноваженість, організованість, відповідальність, емпатія, креативність, комунікабельність, товариськість, інтелігентність, вимогливість, спостережливість, любов до дітей, старанність [9, с. 282].

Варто відзначити дослідження науковців у сфері дистанційного навчання, які розглядають тьюторські компетентності. В. Кухаренко визначає тьюторські компетентності відповідно до завдань змішаного навчання. І хоча ми досліджуємо тьюторинг у закладах загальної середньої освіти, вважаємо необхідним зазначити виокремлені вченим тьюторські компетентності, що, на нашу думку, є спільними для тьюторів усіх освітніх ланок. Ними, на думку В. Кухаренка [5, с. 101], є: здатність педагога-тьютора постійно вчитися; бути відкритими до нових стратегій навчання; бути лідерами.

О. Лось [6, с. 48] виділяє шість елементів тьюторських компетентностей в онлайн-освіті, а саме: організаційні, психолого-педагогічні, технічні, фахові, комунікативні, особистісні. На нашу думку, визначення авторами тьюторських компетентностей в онлайн чи змішаному навчанні цілком відповідають компетентностям тьютора, що є затребуваними і в офлайн-навчанні.

Отже, аналізуючи позицію українських дослідників, можна виокремити спільні тьюторські компетентності, що були зазначені: психолого-педагогічні; володіння сучасними освітніми технологіями (інтерактивними та цифровими); соціальні та особистісні компетентності; здатність нести відповідальність у процесі тьюторської взаємодії з учнями.

Проаналізуємо зарубіжні точки зору щодо тьюторських компетентностей. Зазначимо, що у зарубіжних дослідженнях професійної компетентності тьютора, крім визначення структури тьюторських компетентностей, акцент робиться на здатності діяти самостійно та відповідально.

Польські науковці та практики із Collegium Wratislaviense, що реалізують, зокрема, програми підготовки тьюторів, визначають компетенційний профіль тьютора, який складається з п'яти елементів [15, с. 86]:

- теоретичні знання у сфері педагогіки та психології;
- комунікативні навички (вміння встановлювати довірливі взаємини, вести діалог, ставити питання, надавати зворотний зв'язок, навички активного слухання);
- знання та практичні вміння проведення тьюторіалів, спрямованих на розвиток м'яких навичок учнів, розкриття їхніх талантів, проведення рефлексії;
- технологічні вміння (планування тьюторського процесу, ведення тьюторської документації, організація тьюторського процесу);
- особистісні позитивні риси характеру тьютора.

Польські вчені наголошують на важливості набуття практичних навичок, необхідних для виконання професії вчителя, а теоретичні знання покликані підтримати набуття цих навичок та забезпечити науковий синтез отриманого досвіду. Особливо це важливо у сфері тьюторської діяльності для реалізації індивідуалізованої освіти. Потрібен мудрий, критичний, чуйний і компетентний педагог, надійний провідник та більшою мірою інтерпретатор різноманітних можливостей вибору на індивідуальній, унікальній основі свого шляху розвитку, суб'єктивної ідентичності [24, с. 14].

Ю. Лучинський (J. Łuczynski) вважає, що особистісні цінності тьютора є неодмінною умовою позитивного впливу на учнів, тому одним із основних є питання авторитету вчителя-тьютора [22, с. 114]. З огляду на той факт, що професія вчителя-тьютора належить до тієї групи професій, суть яких полягає у впливі на інших людей, щоб викликати в них зміни, це стає навіть важливішим.

Х. Хаммер (H. Hammer) [27, с. 89] виокремлює три типи тьюторських компетентностей: спеціальні знання та навички у предметній галузі; педагогічні (теоретичні знання та навички у сфері планування та організації тьюторської діяльності; організація та проведення тьюторіалів; використання форм і методів, що спонукають учнів до активної діяльності; психологічні (здатність надихати учнів до навчання та співпраці; позитивне ставлення до інших, а також до себе; збереження здорового співвідношення між негативною та позитивною самооцінкою; оптимізм і життєрадісність).

Р. Квашніца (R. Kwaśnica) [20, с. 300–301] поділяє компетентності на практично-моральні та технічні: до практично-моральних відносить здатність ставити запитання; здатність до моральної рефлексії; комунікативні компетентності; до технічних належать здатність визначати конкретні цілі, методичні компетентності.

Х. Квятковська (H. Kwiatkowska) [21, с. 79–80] професійні компетентності вчителя-тьютора визначає таким чином: як здатність до інтерпретації та самоінтерпретації; наявність комунікативних навичок; методичні компетентності (набуті в процесі навчання та усвідомлення, як створюються знання).

М. Шпітер (M. Szpiter) [18, с. 129] вважає, що професійні компетентності вчителя-тьютора вимірюються рівнем його педагогічної майстерності та динаміки розвитку цих умінь. Авторка називає такі навички професійного вчителя-тьютора, як: здатність до ефективної педагогічної та тьюторської діяльності; уміння самостійно вирішувати навчальні завдання в контексті тьюторингу; уміння вирішувати виховні завдання в контексті тьюторингу.

На думку Є. Куніковського (J. Kunikowski), компетенції вчителя-тьютора можна розділити на: освітні та соціальні, що включають уміння розпізнавати індивідуальні потреби учнів, здатність до міжособистісної співпраці, у тому числі і з батьками, та розпізнавання та формування позитивних і соціальних очікувань від власної діяльності; праксеологічні, тобто планування тьюторського процесу, ефективної тьюторської діяльності та досягнення намічених цілей; креативні, які належать до інноваційності діяльності та навичок самовдосконалення; комунікаційні [23, с. 334–335].

В. Стриковський (W. Strykowski) виділяє такі компетентності вчителя-тьютора: предметні є основними та дають можливість вільно орієнтуватися в питаннях предмета, приймати відповідні методичні рішення; психолого-педагогічні, що дозволяють здійснювати діагностичну діяльність, розумітися на індивідуальних потребах учнів та, виходячи з цього, організувати тьюторський процес; діагностичні (пізнання індивідуальних особливостей учнів, до яких належать: інтелект, інтереси, стиль мислення, рівень домагань, мотиви навчання, соціальне та освітнє середовище); компетентності планування та проєктування тьюторської діяльності, які ще називають технологічними; дидактичні (сутність, принципи та методика реалізації освітнього та тьюторського процесів) передусім полягають у створенні умови для самостійного здобуття знань учнями із використанням різноманітних видів діяльності, методів, зокрема таких як: проблемний, дискусія, кейс-аналіз, мозковий штурм, практикуми, робота з текстом, рольові та симуляційні ігри, метод проєктів, ментальні карти тощо; комунікативні (знання про процес спілкування, а також здатність ефективно передавати та отримувати повідомлення); моніторингові (оцінювання та контроль тьюторського процесу); аутоосвітні компетентності чи здатність до освіти впродовж життя як провідна ідея сучасної освіти – концепція творчого вчителя, який сам формує свою особистість професійним шляхом самоосвіти, постійного підвищення кваліфікації, вдосконалення власних навичок, участь у дослідженнях, проведення інноваційної діяльності [25, с. 18–26]. На нашу думку, у В. Стриковського психолого-педагогічні та діагностичні компетентності дублюють одне одного.

Нам імпонує думка К. Червінського (K. Czerwiński), який, крім суто професійних компетентностей тьютора, виокремлює також соціально-особистісні компетентності (комунікативні, креативність, співпраця) [16]. Так, на думку дослідника, комунікативні компетентності складаються із:

- знання міжособистісного спілкування та вміння ним користуватися;
- здатність інтерпретувати та адаптувати різні навчальні ситуації під власний стиль спілкування з учнем;
- вміння встановлювати та підтримувати контакт з учнем;
- розуміння діалогічного характеру стосунків учитель-учень;
- здатність використовувати невербальне спілкування;
- здатність розвивати мовну чутливість учнів, демонструючи цінність культурної спадщини та функції мови як засобу мислення та спілкування.

Креативні компетентності:

- розуміння специфіки тьюторської діяльності (як складник педагогічної) як творчої і нестандартної;
- знання можливостей і безпечних меж у творчій діяльності вчителя-тьютора;
- можливість створювати та трансформувати елементи власної роботи (наприклад, здатність розробити власну оригінальну програму);
- здатність до самостійної діяльності;
- здатність критично мислити та стимулювати критичне мислення своїх учнів, а також їх самоосвіту і роботу над собою;
- уміння планувати власну концепцію вдосконалення та професійної самоосвіти;
- здатність досліджувати, рефлексувати та створювати власну тьюторську практику.

Компетентності співпраці:

- знання закономірностей співпраці та розвитку соціальних навичок учнів і використання їх в освітньому середовищі;
- розуміння зв'язків між власним стилем спілкування і соціальними процесами в учнівському колективі;
- уміння модифікувати власний стиль спілкування з учнями залежно від рівня їх розвитку та соціальної зрілості;
- уміння вирішувати конфліктні ситуації шляхом переговорів та навчання учнів цих навичок;
- розуміння необхідності співпраці та здатність до співпраці, створення умов для спільної відповідальності.

Прагматичні компетентності:

- базові психолого-педагогічні та методичні знання про ефективну професійну діяльність;
- здатність проводити діагностику (наприклад, діагностику інтересів, уподобань, здібностей, талантів, потреб);
- розуміння необхідності та вміння диференціювати свою діяльність залежно від результатів діагностування та суб'єктивних можливостей учнів.

Цифрові компетентності:

- вміння користуватися базами даних, комп'ютерними мережами;
- вміння використовувати сучасні цифрові технології підтримки власного та учнівського освітнього та тьюторського процесів;
- вміння створювати оригінальний контент та ділитися ним в онлайн освітньому середовищі.

Подібної думки дотримуються автори посібника для тьюторів А. Беляк, П. Прокоп, М. Мадейска, М. Сітарчик (A. Bielak, P. Prokop, M. Madejska, M. Sitarczyk), які опрацювали матрицю тьюторської компетентності, що складається із соціально-особистісних компетентностей [26, с. 184–185]. Під особистісними компетентностями тьютора дослідники розуміють: самосвідомість, саморегуляцію, мотивацію. До соціальної компетентності відносять: навички міжособистісного спілкування, емпатію, співпрацю та командну роботу.

Досить схожі тьюторські компетентності були розроблені в рамках проєкту CertiMenTu «Європейська матриця компетентностей тьютора» [17, с. 12]. Створений уніфікований профіль компетентностей тьюторів відповідає структурі Європейської рамки кваліфікації. Хоча такий проєкт стосувався тьюторської підтримки осіб, що вже працюють, але цікавим був підхід, який забезпечував не лише тьюторську підтримку тьюторантам, але і самим тьюторам від коучів та менторів. Європейська матриця для тьюторів – це детальний опис особистих і соціальних компетентностей, що розвиваються у педагогів під час тьюторської роботи. На основі детального опису соціальних та особистісних компетентностей учасниками проєкту розроблено спеціальні інструменти та сценарії для індивідуальної роботи з учнями. Матриця містить сім компонентів, такі як: побудова добрих взаємин з тьюторантом; розробка тьюторської програми; співпраця з коучем та наставником; проєктування, планування та узгодження програми навчання; підтримка та мотивація тьюторанта; моніторинг прогресу та надання зворотного зв'язку; оцінка програми.

Автори книги «Ефективний персональний тьюторинг у старшій школі» розділяють компетентності тьютора на *hard skills* (жорсткі навички) і *soft skills* (м'які навички). До перших (*hard skills*) відносять: ефективне планування, створення ефективної програми, тайм-менеджмент, підтримку учнів у проведенні досліджень, допомогу учням у виборі подальшого шляху навчання. До *soft skills* належать: побудова довірливих взаємин, прийняття рішень, відповідальність, аналітичні навички та рефлексивність [19, с. 41].

Аналіз українських та зарубіжних джерел дає нам можливість зробити висновок, що професійна компетентність учителя в контексті тьюторської діяльності розглядається з позиції системного підходу та містить різні взаємопов'язані компоненти: фахові, соціальні, особистісні тощо. Нами визначені такі тьюторські компетентності вчителя-тьютора, як: психологічна, проєктувальна, технологічна, прогностична, педагогічна, інноваційна, компенсаторна, інформаційно-цифрова, організаційна, управлінська, інклюзивна, аналітична, комунікативна, дослідницька, правова, міжкультурна, лідерська, емоційно-етична. До них додаємо також особистісні якості вчителя-тьютора: адаптивність, енергійність, відкритість, терплячість, відповідальність, врівноваженість, послідовність, щирість, чесність, оптимізм, вимогливість, стійкість, витримку, справедливість, волю, організованість, впевненість.

Узагальнюючи вищезазначене, вважаємо, що професійна компетентність вчителя-тьютора – це інтегральна характеристика педагога, що включає у себе комплексне поєднання глибоких, систематичних, міждисциплінарних знань, спеціальних здібностей, навичок та вмінь, особистісних якостей, ціннісних орієнтацій, власної професійної позиції тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гармаш О.М. Тьюторська компетентність як феномен теорії та практики професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. Вип. 65. С. 26–31.
2. Іващенко М.В. Формування готовності студентів вищих педагогічних навчальних закладів до діяльності тьютора : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 ; Харківський нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2011. 20 с.
3. Кравцова Т.О. Тьюторська компетентність як складова професійної компетентності майбутнього викладача закладів вищої освіти. *Наукові записки. Серія «Педагогічні науки»*. 2019. Вип. 182. С. 86–90.
4. Кухаренко В.М. Тьютор дистанційного та змішаного навчання : посібник. Київ : Міленіум, 2019. 307 с.
5. Лось О.В. Компетенції тьютора в системі дистанційної освіти. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Острог, 2015. Вип. 54. С. 47–49.
6. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи : ухвалено рішенням Колегії МОН України 20.10.2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 21.05.2022).
7. Осадча К.П. Міждисциплінарний контекст формування тьюторської компетентності у професійній підготовці майбутніх учителів. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2017. № 27. С. 56–60.
8. Осадча К.П. Теоретичні та методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів до тьюторської діяльності : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 ; Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького. Мелітополь, 2020. 705 с.
9. Оцінювання професійних компетентностей вчителя початкових класів під час сертифікації / Державна служба якості освіти України. URL: <https://sqe.gov.ua/ocinyuvannya-15-profkompetentnostey-vchyteliiv-sertyfikaciya/> (дата звернення: 23.09.2023).
10. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 27.01.2022).
11. Семеновська Л.А. Методичні аспекти реалізації тьюторського супроводу вивчення педагогічних дисциплін. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2014. Вип. 8. С. 121–131.
12. Сучану А.К. Формування ціннісно-сислової готовності до тьюторської діяльності у магістрів гуманітарних спеціальностей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Кіровоград, 2016. 266 с.
13. Толочко С.В. Теоретичні й методичні засади формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 ; Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2019. 574 с.
14. Bradley T. Erford Transforming the School Counseling Profession. Peabody College at Vanderbilt University. Pearson, 2019. 24 p.
15. Czekierda P., Fingas B., Szała M. Tutoring. Teoria, praktyka, studia przypadkow. Warszawa : Wolters Kluwer S.A., 2015. 335 s.
16. Czerwiński K. Kompetencje współczesnego nauczyciela i ich uwarunkowania (przegląd najważniejszych polskich koncepcji). 2015. S. 1–12. URL: https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/179/kompetencje_wspolczesnego_nauczyciela_i_ich_uwarunkowania.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 07.10.2023).
17. Grądzka A. Wybrane problemy kompetencji zawodowych nauczyciela. *Kompetencje nauczyciela edukacji początkowej*. Warszawa : Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP, 2008. S. 127–136.
18. Effective Personal Tutoring in Higher Education. / D. Lochtie, E. McIntosh, A. Stork, B.W. Walker. St Albans : Critical Publishing Ltd. 2018. 240 p.
19. Kompetencje tutorów akademickich – badania wśród uczestników projektu „Mistrzowie dydaktyki” / M. Czyżewskaa, E. Dudab, A. Perkowska-Klejmanc, E. Zawadzka. *Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio*. 2022. No. 2(50). S. 1–17.
20. Kwaśnica R. Wprowadzenie do myślenia o nauczycielu. *Pedagogika : podręcznik akademicki, t. 2 / Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.)*. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2003. S. 291–319.
21. Kwiatkowska H. Pedeutologia. Warszawa : Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2008. 260 s.
22. Łuczyński, J. Zarządzanie edukacyjne a wychowanie uczniów w szkole. Kraków : Wydawnictwo UJ, 2011. 198 s.
23. Osuch W. Kompetencje w zakresie komunikacji interpersonalnej w dobie postępujących procesów globalizacji. *Przedsiębiorczość w warunkach globalizacji / Z. Ziolo, T. Rachwał (red.)*. Warszawa ; Kraków : Wydawnictwo Nowa Era, Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej IG UP, 2008. S. 333–346.
24. Poradnik Tutora. Teoria i praktyka w pracy z młodzieżą zagrożoną wykluczeniem społecznym. URL: <https://docplayer.pl/2375854-Poradnik-tutora-t-or-a-raktyka-w-ra-y-z-o-z-za-zagrozona-wykl-z-n-o-zny.html> (дата звернення: 08.10.2023).
25. Strykowski W., Strykowska J., Pielachowski J. Kompetencje nauczycielaszkoly współczesnej. Poznań : Oficyna Ekonomiczna Wydawnictwa eMPi, 2007. 180 s.
26. Świat dobrej przyszłości. ABC tutoring. URL: <https://docplayer.pl/3583792-Podrecznik-swiatdobrej-przyszlosci->

innowacyjna-metoda-inarzedzia-pracy-wychowawczej.html (дата звернення: 21.01.2022).

27. Wosik-Kawula D. Nauczyciel kompetentny – postulat czy rzeczywistość. *Nauczyciel kompetentny: terażniejszość i przyszłość* / Z. Bartkiewicz, M. Kowaluk, M. Samujło (red.). Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2007. S. 87–98.

REFERENCES

- Harmash, O.M. (2019.) Tiutorska kompetentnist yak fenomen teorii ta praktyky profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv inozemnykh mov [Tutor competence as a phenomenon of theory and practice of professional training of future teachers of foreign languages]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolkh*. Vyp. 65. S. 26–31 [in Ukrainian].
- Ivashchenko, M.V. (2011). Formuvannia hotovnosti studentiv vyshchykh pedahohichnykh navchalnykh zakladiv do diialnosti tiutora [Forming the readiness of students of higher pedagogical educational institutions for tutor activities]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Khark. nats. ped. un-t im. H.S. Skovorody. Kharkiv. 20 s [in Ukrainian].
- Kravtsova, T.O. (2019). Tiutorska kompetentnist yak skladova profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vykladacha zakladiv vyshchoi osvity [Tutoring competence as a component of the professional competence of the future teacher of higher education institutions]. *Naukovi zapysky. Seriia «Pedahohichni nauky»*. Vyp. 182. S. 86–90 [in Ukrainian].
- Kukharenko, V.M. (2019). *Tiutor dystantsiinoho ta zmishanoho navchannia [Tutor of distance and mixed learning]*. Kyiv: Milenium. 307 s. [in Ukrainian].
- Los, O.V. (2015). Kompetentsii tiutora v systemi dystantsiinoi osvity [Competences of the tutor in the distance education system]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia"*. Ostroh. Vyp. 54. S. 47–49 [in Ukrainian].
- Nova ukrainska shkola: kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly: ukhvaleno rishenniam Kolehii MON Ukrainy 20.10.2016 r. [New Ukrainian school: conceptual principles of secondary school reform: adopted by the decision of the Board of the Ministry of Education and Culture of Ukraine]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (Last accessed: 21.05.2022) [in Ukrainian].
- Osadcha, K.P. (2017). Mizhdystyplinarnyi kontekst formuvannia tiutorskoi kompetentnosti u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv [The interdisciplinary context of the formation of tutor competence in the professional training of future teachers]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika*. 27. S. 56–60 [in Ukrainian].
- Osadcha, K.P. (2020). Teoretychni ta metodolohichni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv do tiutorskoi diialnosti [Theoretical and methodological ambush of professional training prospective teachers to tutoring activities]. *Extended abstract of doctor's thesis*. Melitopolskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Bohdana Khmelnytskoho. Melitopol. 705 p. [in Ukrainian].
- Otsiniuvannia profesiinykh kompetentnostei vchytelia pochatkovykh klasiv pid chas sertyfikatsii [Assessment of professional competencies of primary school teachers during certification]. Derzhavna sluzhba yakosti osvity Ukrainy. Retrieved from: <https://sqe.gov.ua/ocinyuvannya-15-profkompetentnostey-vchyteliiv-sertyfikaciya/> (Last accessed: 23.09.2023) [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy «Pro osvitu» № 2145-VIII vid 05.09.2017 [Law of Ukraine “On Education”]. Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (Last accessed: 27.01.2022) [in Ukrainian].
- Semenovska, L.A. (2014). Metodychni aspekty realizatsii tiutorskoho suprovodu vyvchennia pedahohichnykh dystyplin [Methodical aspects of the implementation of tutor support for the study of pedagogical disciplines]. *Estetyka i etyka pedahohichnoi dii*. 8. S. 121–131 [in Ukrainian].
- Suchanu, A.K. (2016). Formuvannia tsinnisno-smyslovoi hotovnosti do tiutorskoi diialnosti u mahistriv humanitarnykh spetsialnostei [Formation of value-semantic readiness for tutoring among masters of humanitarian specialties]. *Doctor's thesis*. Kirovohrad. 266 s. [in Ukrainian].
- Tolochko, S.V. (2019). Teoretychni y metodychni zasady formuvannia naukovo-metodychnoi kompetentnosti vykladachiv u systemi pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity [Theoretical and methodical principles of formation of scientific and methodical competence of teachers in the system of postgraduate pedagogical education]. *Doctor's thesis*. Natsionalnyi pedahohichnyi universytet im. M.P. Drahomanova. Kyiv. 574 s. [in Ukrainian].
- Bradley, T. (2019). *Erford Transforming the School Counseling Profession*. Peabody College at Vanderbilt University. Pearson. 24 p. [in English].
- Czekierda, P., Fingas, B., & Szała, M. (2015). *Tutoring. Teoria, praktyka, studia przypadkow* [Tutoring. Theory, practice, case studies]. Warszawa: Wolters Kluwer S.A. 335 s. [in Polish].
- Czerwiński, K. (2015). Kompetencje współczesnego nauczyciela i ich uwarunkowania (przegląd najważniejszych polskich koncepcji) [Competencies of a modern teacher and their determinants (review of the most important Polish concepts)]. S. 1–12. Retrieved from: https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/179/kompetencje_wspolczesnego_nauczyciela_i_ich_uwarunkowania.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Last accessed: 07.10.2023) [in Polish].

17. Grądzka, A. (2008). Wybrane problemy kompetencji zawodowych nauczyciela [Selected problems of teacher's professional competences]. *Kompetencje nauczyciela edukacji początkowej*. Warszawa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP. S. 127–136 [in Polish].
18. Effective Personal Tutoring in Higher Education. (2018). / Lochtie D., McIntosh E., Stork A. and Walker B.W. St Albans: Critical Publishing Ltd. 240 p. [in English].
19. Czyżewska, M., Dudab, E., Perkowska-Klejman, A., & Zawadzka, E. (2022). Kompetencje tutorów akademickich – badania wśród uczestników projektu „Mistrzowie dydaktyki” [Competencies of academic tutors – research among participants of the “Masters of Teaching” project]. *Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio*. 2(50). S. 1–17 [in Polish].
20. Kwaśnica, R. (2003). Wprowadzenie do myślenia o nauczycielu [An introduction to thinking about the teacher]. / W: Kwieciński Z., Śliwerski B. (red.). *Pedagogika: podręcznik akademicki*, t. 2, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. S. 291–319 [in Polish].
21. Kwiatkowska, H. (2008). *Pedeutologia [Pedeutology]*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne. 260 s. [in Polish].
22. Łuczyński, J. (2011) *Zarządzanie edukacyjne a wychowanie uczniów w szkole [Educational management and the upbringing of students at school]*. Kraków: Wydawnictwo UJ. 198 s. [in Polish].
23. Osuch, W. (2008). Kompetencje w zakresie komunikacji interpersonalnej w dobie postępujących procesów globalizacji [Competences in interpersonal communication in the era of ongoing globalization processes]. / W: Ziolo Z., Rachwał T. (red.), *Przedsiębiorczość w warunkach globalizacji*, Warszawa–Kraków: Wydawnictwo Nowa Era, Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej IG UP. S. 333–346 [in Polish].
24. *Poradnik Tutora. Teoria i praktyka w pracy z młodzieżą zagrożoną wykluczeniem społecznym [Tutor's Guide. Theory and practice in working with youth at risk of social exclusion]*. Retrieved from: <https://docplayer.pl/2375854-Poradnik-tutora-t-or-a-raktyka-w-ra-y-z-o-z-za-zagrozona-wykl-z-n-o-zny.html> (Last accessed: 08.10.2023) [in Polish].
25. Strykowski, W., Strykowska, J., & Pielachowski, J. (2007). *Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej [Competencies of a contemporary school teacher]*. Poznań: Oficyna Ekonomiczna Wydawnictwa eMPi. 180 s. [in Polish].
26. Świat dobrej przyszłości. ABC tutoringu [The world of a good future. ABC of tutoring]. Retrieved from: <https://docplayer.pl/3583792-Podrecznik-swiatdobrej-przyszlosci-innowacyjna-metoda-inarzedzia-pracy-wychowawczej.html> (Last accessed: 21.01.2022) [in Polish].
27. Wosik-Kawula, D. (2007). *Nauczyciel kompetentny – postulat czy rzeczywistość [A competent teacher – postulate or reality]*. / W: Bartkiewicz Z., Kowaluk M., Samujło M. (red.). *Nauczyciel kompetentny: teraźniejszość i przyszłość*, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej, 2007. S. 87–98 [in Polish].